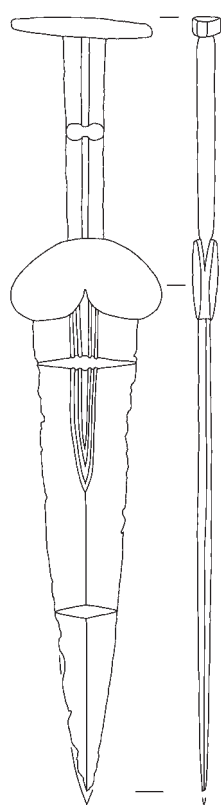

MATERIAŁY I SPRAWOZDANIA

RZESZOWSKIEGO
OŚRODKA
ARCHEOLOGICZNEGO

XLIV

Muzeum Okręgowe w Rzeszowie
Instytut Archeologii Uniwersytetu Rzeszowskiego
Fundacja Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego

MATERIAŁY I SPRAWOZDANIA

RZESZOWSKIEGO
OŚRODKA
ARCHEOLOGICZNEGO

Tom XLIV

Rzeszów
2023

Rada Naukowa / Scientific Advisory Board
Václav Furmánek (Słowacja), Diana Gergova (Bułgaria), Vira Gupalo (Ukraina),
Marija Ljuština (Serbia), Dalia Pokutta (Szwecja/Polska), Thomas Saile (Niemcy),
Ghenadie Sîrbu (Mołdowa)

Komitet Redakcyjny / Editors
Michał Parczewski, Andrzej Pelisiak, Katarzyna Trybała-Zawiślak, Marcin Wołoszyn

Redaktor / Editor in Chief
Tomasz Bochnak (tbochnak@ur.edu.pl)

Sekretarz Redakcji / Managing Editor
Joanna Ligoda
(archo@muzeum.rzeszow.pl)

Czasopismo recenzowane / Peer – Reviewed Journal

Lista recenzentów na stronie internetowej czasopisma /
List of reviewers on the journal's website

Strona internetowa czasopisma / Home Page
<https://msroa.muzeum.rzeszow.pl/>

Tłumaczenia / Translation
Beata Kizowska-Lepiejza – język angielski
oraz autorzy

Rycina na okładce / Cover Picture
Akinakes. Ryc. Magdalena Krzemińska (vide s. 98) / Acinaces. Drawing by Magdalena Krzemińska (vide p. 98)

© Copyright by Muzeum Okręgowe w Rzeszowie
© Copyright by Instytut Archeologii UR
© Copyright by Fundacja Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego
© Copyright by Wydawnictwo „Mitel”

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Czasopismo indeksowane

ERIH PLUS
EUROPEAN REFERENCE INDEX FOR THE
HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Muzeum Okręgowe
w Rzeszowie

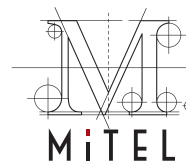
Instytut Archeologii
Uniwersytetu Rzeszowskiego

FUNDACJA

RZESZOWSKIEGO OŚRODKA
ARCHEOLOGICZNEGO

Fundacja Rzeszowskiego
Ośrodka Archeologicznego

Wydawnictwo
„Mitel” sp. z o.o.

ISSN 0137-5725   ISBN 978-83-8277-106-0   DOI: 10.15584/misroa.2023.44

WYDAWNICTWO UNIWERSYTETU RZESZOWSKIEGO
35-959 Rzeszów, ul. prof. S. Pigoń 6, tel. 872 13 69, tel./faks: 17 872 14 26
e-mail: wydawnictwo@ur.edu.pl; <https://wydawnictwo.ur.edu.pl>
wydanie I; format A4; ark. wyd. 29; ark. druk. 27

SPIS TREŚCI

Od Redakcji	5
-------------------	---

STUDIA I MATERIAŁY

Wojciech Rajpold , The Mysterious Copper Battle Axe from the Castle Museum in Sandomierz	7
Андрій Б. Бардецький , Матеріали тшинецького культурного кола з поселення Рованці – Гнідавська Гірка на Волині	13
Joanna Adamik-Proksa, Mirosław Mazurek, Aleksandra Sznajdrowska-Pondel , Osada ludności trzcinieckiego kręgu kulturowego w Lutoryżu, stan. 9 nad środkowym Wisłokiem	33
Anita Kozubová , „Vergoldete Frauen“ – Anmerkungen zu Zierplättchen aus Edelmetallen in der Vekerzug-Kultur	59
Magdalena Krzemińska, Marcin Burghardt , Żelazne akinakesy ze zbiorów Muzeum Narodowego Ziemi Przemyskiej	97
Marek Florek , Wczesnośredniowieczne cmentarzysko kurhanowe w Międzygórzu, pow. Opatów, woj. świętokrzyskie (Międzygórz, stan. 44). Wyniki badań wykopaliskowych w latach 2006–2009 ...	105
Marek Florek , Nowe znaleziska średniowiecznych czekanów i toporów z okolic Sandomierza i Opatowa, woj. świętokrzyskie	139

KOMUNIKATY

Wojciech Pasterkiewicz, Tomasz Tokarczyk , Wyniki badań geofizycznych oraz weryfikacyjnych badań wykopaliskowych na stanowisku nr 53 w Sadowiu, pow. opatowski	147
Maciej Dębiec , Osada tarnobrzesckiej kultury łużyckiej w Wietlinie Pierwszym, stanowisko 1, gmina Laszki	161
Jan Bulas, Piotr Kotowicz , Wyniki badań archeologicznych na wielokulturowym stanowisku 22 w Trepczy, pow. sanocki	169

VARIA

Elżbieta Małgorzata Kłosińska , O mało znanym sposobie popularyzacji zabytków archeologicznych w czasach PRL-u	181
Joanna Ligoda , Europejskie Dni Archeologii w Regionalnej Składnicy Zabytków Archeologicznych w Zgłobniu	185

RECENZJE

Halina Taras, Wojciech Taras , (rec.) Ziemowit Cieślik, Iwona Gredka-Ligarska, Paulina Gwoździewicz-Matan, Irena Lipowicz, Andrzej Matan, Kamil Zeidler, Ustawa o muzeach. Komentarz, Wolters Kluwer, Warszawa 2021, 520 stron, ISBN 978-83-8223-808-2	189
---	-----

Z ŻAŁOBNEJ KARTY

Tomasz Bochnak, Jan Eugeniusz Machnik (20 IX 1930 – 7 X 2023) 193

Od Redakcji

W 1995 roku ukazał się XVI tom „Materiałów i Sprawozdań Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego”, pierwszy, którego redaktorem był Sylwester Czopek, wówczas doktor archeologii, pracownik Muzeum Okręgowego w Rzeszowie. Czasopismo opublikowano w zmienionej szacie graficznej, by zaznaczyć pewną korektę, którą było wprowadzenie ciągłej numeracji tomów.

Profesor Sylwester Czopek podczas badań archeologicznych w Chotyńcu. Fot. Tomasz Tokarczyk
Professor Sylwester Czopek during archaeological research in Chotyńiec. Photo by Tomasz Tokarczyk

Dziś ukazuje się numer XLIV, którego redaktorem jest Tomasz Bochnak. Blisko trzy dekady to niedużo, gdy myślimy o pradziejach, ale niemało dla człowieka. Bardzo wiele zmieniło się też w rzeszowskim ośrodku archeologicznym, by wspomnieć choćby powstanie Instytutu Archeologii (początkowo w ramach Wyższej Szkoły Pedagogicznej, a następnie Uniwersytetu Rzeszowskiego), utworzenie Fundacji Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego i ogromny przyrost naszej wiedzy na temat archeologii południowo-wschodniej Polski związany z wielkimi inwestycjami, na czele z budową autostrady A4.

To również znaczący okres w historii naszego czasopisma. Od początku jest ono związane z Muzeum Okręgowym w Rzeszowie, ale współwydawcami były też inne placówki muzealne i konserwatorskie z południowo-wschodniej Polski. Od 2014 roku (tom XXXV) „Materiały i Sprawozdania...” wydawane są przez trzy rzeszowskie instytucje – Muzeum Okręgowe w Rzeszowie, Instytut Archeologii Uniwersytetu Rzeszowskiego i Fundację Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego. Publikowane są zarówno prace źródłowe i źródłoznawcze, jak też studia problemowe i przeglądowe. Istotna ich część dotyczy południowo-wschodniej Polski, ale niemniej ważne są prace poświęcone terenom Słowacji i Ukrainy. To otwarcie na tematykę wschodnią nabiera szczególnego znaczenia w ostatnich latach, w obliczu pełnoskalowej agresji Rosji na naszego sąsiada. Spotykane są też artykuły poświęcone bardziej odległym terenom. Nie zamykamy się też na problematykę popularyzacji i promocji archeologii czy też na zagadnienia związane z muzealnictwem i działalnością konserwatorską. Zamierzamy kontynuować tę linię, by pozostać czasopismem, w którym Czytelnik znajdzie pełen przekrój problematyki archeologicznej. Pismo jest indeksowane w Index Copernicus i ERIH PLUS. Przed nami kolejne wyzwania, m.in. przyjęcie internetowego systemu składania i recenzowania tekstów oraz wprowadzenie procedur regulujących stosowanie tzw. sztucznej inteligencji.

Pragniemy podziękować prof. dr. hab. Sylwestrowi Czopkowi – obecnie JM Rektorowi Uniwersytetu Rzeszowskiego – za lata poświęcone „Materiałom i Sprawozdaniom...”, za opiekę, za liczne cenne publikacje, które ukazały się na łamach naszego pisma, wreszcie za nieustępliwą walkę z absurdami prawnymi i organizacyjnymi, jakie mają miejsce w ostatnich latach. Ten tom dedykujemy właśnie Jemu, z okazji 65. rocznicy urodzin i życzymy dalszych sukcesów.

Joanna Ligoda*

Europejskie Dni Archeologii w Regionalnej Składnicy Zabytków Archeologicznych w Zgłobniu

European Days of Archaeology at the Regional Storehouse of Archaeological Materials in Zgłobień

In 2023, the District Museum in Rzeszów joined the organization of the European Days of Archaeology for the first time. The idea is to promote archaeology and generate interest in the past through lectures, festivals, readings, and seminars. The Rzeszów museum prepared a lecture on the history of the manor-granary in the Regional Storehouse of Archaeological Materials in Zgłobień. They also presented the history of the Rzeszów Archaeological Centre and the history of research in the southeastern Poland. For younger guests, there was a demonstration of prehistoric pottery-making and an educational, large-format board game on the knightly theme. All these activities were well-received by the visitors.

KEY WORDS: promotion of archaeology, European Days of Archaeology, Rzeszów museum archaeological storehouse, District Museum in Rzeszów
Submission: 18.10.2023; Acceptance: 13.12.2023

W dniach 16–18 czerwca 2023 r. w całej Polsce odbyła się piąta edycja Europejskich Dni Archeologii, do której po raz pierwszy przyłączyło się Muzeum Okręgowe w Rzeszowie. Ta inicjatywa promowania dziedzictwa archeologicznego realizowana jest w naszym kraju od 2019 roku, a jej koordynatorem jest Narodowy Instytut Dziedzictwa. Historia Europejskich Dni Archeologii sięga 2010 r., kiedy to francuski Narodowy Instytut Archeologicznych Badań Ratowniczych (Inrap) zainicjował szereg działań promujących i przedstawiających zabytki archeologiczne, starając się dotrzeć do jak największej rzeszy odbiorców. Europejskim Dniom Archeologii towarzyszą więc festyny, warsztaty, seminaria, wykłady czy pokazy tematyczne, a ich mottem przewodnim jest zainteresowanie odwiedzających archeologią i fascynującym światem przeszłości.

Podążając za tą ideą, Muzeum Okręgowe w Rzeszowie przygotowało swoją ofertę w ramach wydarzenia i 16 czerwca 2023 r. zaprosiliśmy zainteresowanych do niedawno oddanej do użytkowania Regionalnej Składnicy Zabytków Archeologicznych w Zgłobniu (por. Bober, Ligoda 2021).

Wybór miejsca naszych działań nie był przypadkowy. Po pierwsze, składnica w Zgłobniu to zamiejscowy magazyn zbiorów archeologicznych rzeszowskiego muzeum, a więc miejsce, do którego na co dzień nie ma ogólnego dostępu; przechowywane są tam dziesiątki tysięcy eksponatów z różnych okresów czasu, udostępniane specjalistom i osobom zainteresowanym do opracowań naukowych. Po drugie, magazyn mieści się w zabytkowym budynku renesansowego dworu, który przez lata był obiektem zaniedbanym, ale trwale funkcjonującym w świadomości miejscowej społeczności. Pokazanie więc budynku w nowej odsłonie i nowej funkcji, wraz z prezentacją badań archeologiczno-architektonicznych prze-

prowadzonych we dworze, wydawało nam się zamierzeniem interesującym i – jak się okazało – bardzo ciepło przyjętym przez zwiedzających.

W ramach wydarzenia zaoferowaliśmy zatem prelekcję na temat historii dworu-spichlerza w Zgłobniu (ryc. 1:A), prezentację historii Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego i dziejów badań na terenie południowo-wschodniej Polski, a dla młodszych gości – pokaz garncarstwa pradziejowego (ryc. 1:B) i edukacyjną, wielkoformatową grę planszową o tematyce rycerskiej (ryc. 1:C).

Ilość odwiedzających nas miłośników przeszłości przeszła nasze oczekiwania. Uczestnicy wydarzenia z wielkim zainteresowaniem zapoznawali się z historią znanego im budynku, z podziwem odnosili się do prac remontowych i z sentymentem wspominali swoje doświadczenia i przeżycia, jakich stary dwór-spichlerz im dostarczał. Dla wielu było to miejsce tajemnicze, obarczone legendami, ale i wzbudzające troskę o los niszczonego przez lata zabytku.

Ogromnym zainteresowaniem, zwłaszcza wśród młodszych odwiedzających, cieszył się również pokaz pradziejowego garncarstwa. Nie brakowało tu dawki podstawowych informacji o najciekawszych faktach z dziedziny garncarstwa pradziejowego – kiedy pojawiają się naczynia ceramiczne, kim byli pradziejowi garncarze, kto był twórcą koła garncarskiego oraz jak wyglądały pradziejowe piece garncarskie. Najwięcej entuzjazmu przyniosły jednak zadania praktyczne, w trakcie których wszyscy mogli spróbować swoich sił i umiejętności w pracy z gliną¹.

¹ Warto dodać, iż Muzeum Okręgowe w Rzeszowie posiada w swojej stałej ofercie edukacyjnej warsztaty *Nie święci garnki lepią ... Garncarstwo w pradziejach* (szczegółowe informacje znajdują się na

Ryc. 1. Europejskie Dni Archeologii w Regionalnej Składnicy Materiałów Archeologicznych w Zgłobieniu, oddziale Muzeum Okręgowego w Rzeszowie: A – wykład na temat historii obiektu i prowadzonych w nim badań (Monika Bober); B – pokaz garncarstwa pradziejowego (Katarzyna Mażnicka); C – nauka przez zabawę: gra planszowa (Joanna Ligoda)

Fig. 1. European Days of Archaeology at the Regional Depository of Archaeological Materials in Zgłobień, a branch of the District Museum in Rzeszów: A – lecture on the history of the building and research conducted in it (Monika Bober); B – demonstration of prehistoric pottery-making (Katarzyna Mażnicka); C – learning through play: board game (Joanna Ligoda)

Sporych emocji dostarczyła z kolei propozycja skierowana do najmłodszych, czyli gra planszowa, w trakcie której wcielaliśmy się w rolę średniowiecznych rycerzy i pokonywaliśmy szereg trudności, aby osiągnąć upragniony cel, jakim było uratowanie z zamkowej wieży królowny. Poprzez wspólną zabawę łatwiej było przekazać, a graczom zapamiętać kilka faktów na temat stanu rycerskiego – jego wychowania, obyczajów i zasad.

W tym miejscu warto odnieść się do ogólnej idei popularyzacji nauki, a w naszym przypadku archeologii. Wbrew

naszej stronie internetowej: <https://www.muzeum.rzeszow.pl/pl/edukacja/warsztaty-ceramiczne/>.

pozorom nie jest to zadanie łatwe. Jesteśmy obecnie świadkami wielkiej transformacji szeroko pojmowanego muzealnictwa, w którym instytucja muzeum i jego postrzegania uległa diametralnemu przekształceniu. Ze swoistej „świątyni” sztuki, skarbnicy pamiątek narodowych muzea stały się centrami edukacji i popularyzacji, i właśnie te ostatnie przymioty zdają się obecnie definiować daną instytucję.

Jak wynika z opracowanego przez Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów raportu² dotyczącego działalności upowszechniającej muzeów, zdecydowana większość instytucji (około 93% muzeów biorących udział w badaniu) prowadziła w latach 2018–2021 działalność edukacyjną, na którą składały się głównie lekcje muzealne, warsztaty oraz wykłady i odczyty.

Fakt ten utwierdza nas w przekonaniu, że muzea zdają sobie sprawę z roli, jaką odgrywają w procesie edukacyjnym i popularyzatorskim – nie tylko dzieci i młodzieży, ale i osób dorosłych. Nasze rzeszowskie muzeum również wpisuje się w ten trend, stąd w ofercie edukacyjnej znaleźć można zróżnicowane propozycje (lekcje, warsztaty dla uczniów przedszkoli, szkół, ale i zajęcia dla osób dorosłych – np. *Kulturalne spotkania dla wszystkich... starszych stażem, Kulturalne niedziele*). Aspekt edukacji muzealnej podnoszony jest również niejednokrotnie w tak popularnych obecnie misjach i strategiach poszczególnych instytucji (por. Czopek 2016).

Jak już jednak zasygnalizowano wyżej, popularyzacja archeologii wcale nie jest zadaniem łatwym. I choć wydawać by się mogło, iż nawiązująca do archeologii szeroko pojęta popkultura (Indiana Jones, Lara Croft) jest odpowiedzią na potrzeby promocji tej właśnie dziedziny nauki, to tak naprawdę wprowadzać może pewne zamieszanie i szereg nieporozu-

mień. Zderzenie wyobrażeń na temat archeologa – poszukiwacza skarbów, przeżywającego budzące dreszczyk emocji przygody z archeologiem-naukowcem, dla którego podstawą pracy badawczej są – nierzadko mało atrakcyjnie wizualnie – źródła, może być bardzo bolesne. Dlatego tak ważne wydaje się być obalanie mitów na temat pracy archeologa i promowanie archeologii jako pełnoprawnej dziedziny naukowej, nie umniejszając przy tym jej wyjątkowości. Takiemu podejściu służą m.in. właśnie Europejskie Dni Archeologii. Dzięki piknikom archeologicznym, prezentacjom, a nieraz grom i zabawom docieramy do miłośników lokalnej przeszłości, edukując ich i inspirując do dalszych zainteresowań.

Pierwsza edycja Europejskich Dni Archeologii w rzeszowskim muzeum zakończyła się sukcesem. Pozytywny odbiór naszych działań mobilizuje nas do dalszej aktywności, zatem mamy nadzieję, iż w równie szerokim gronie spotkamy się jeszcze nie jeden raz.

WYKAZ CYTOWANEJ LITERATURY

Bober M., Ligoda J. 2021. XVI-wieczny dwór obronny w Zgłobniu i jego nowa funkcja – Regionalna Składnica Zabytków Archeologicznych jako nowy oddział Muzeum Okręgowego w Rzeszowie. *Materiały i Sprawozdania Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego* 42, 201–214.

Czopek S. 2016. Muzea i zbiory archeologiczne – uwagi o misji i funkcjonowaniu. W: S. Czopek, J. Górski (red.), *Między nauką i popularyzacją. Muzea i parki archeologiczne*, 11–33. Kraków: Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych UNIVERSITAS.

Joanna Ligoda

European Days of Archaeology at the Regional Storehouse of Archaeological Materials in Zgłobień

Summary

From 16th to 18th June, 2023, the fifth edition of the European Days of Archaeology took place in Poland. The District Museum in Rzeszów joined this event for the first time, inviting interested individuals to the recently opened the Regional Storehouse of Archaeological Materials in Zgłobień.

The choice of this location was not accidental. Firstly, the Zgłobień storehouse is a satellite storage facility for the archaeological collections of the Rzeszów museum, not accessible to the general public on a daily basis. It houses tens of thousands of artefacts from different periods, made available to specialists and individuals interested in scientific studies. Secondly, the storehouse is located in a historic building of a Renaissance manor that had been neglected for years, but remains a permanent construction in the local community's awareness.

As part of the event, the museum offered a lecture on the history of the manor-granary in Zgłobień, a presentation on the history of the Rzeszów Archaeological Centre and the history of research in southeastern Poland. For younger guests, there was a demonstration of prehistoric pottery-making and an educational, large-format board game with a knightly theme.

Visitors were greatly interested in learning about the history of the well-known building. They admired the renovation work and reminisced about their experiences and memories associated with the old manor-granary. The demonstration of prehistoric pottery-making also received significant attention, especially among younger visitors, who had the opportunity to try their hand at working with clay.

Moreover, the board game provided entertainment for the youngest participants and made it easier to pass knowledge and remember key facts about the knightly order – their upbringing, customs, and rules.

European Days of Archaeology usually involve festivals, workshops, seminars, lectures, and thematic presentations. Their main motto is to arouse visitors' interest in archaeology and the fascinating world of the past. The first edition of the European Days of Archaeology at the Rzeszów museum was successful. The positive reception of our activities motivates us to continue our efforts, and we hope to meet with an equally wide audience more than once.

² <https://statystykamuzeow.pl/storage/do%20pobrania/Publicacje/RAPORT%20Dzialalnosc-upowszechniajaca.pdf> (dostęp z dn. 22.03.2024)

